

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provincie Noord-Brabant

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende provinciale beleidsdoelstellingen. Bij de projecten van het Ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken, heeft het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder de aankoop van grond of gebouwen, participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling vanuit het investeringskrediet.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met lagere overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit, wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden: van procesmanagement tot dealmaking en realisatie.

De verkenningen en projecten waar het Ontwikkelbedrijf bij betrokken is, worden met de ontwikkelprogramma's in kwestie per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn bijvoorbeeld campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning en binnenstedelijke gebiedsontwikkeling. Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit het Bestuursakkoord 2023-2027 en de uitwerking daarvan in de provinciale uitvoeringsagenda's. Daarmee heeft het Ontwikkelbedrijf een prominente rol gekregen als het gaat om het realiseren van de doelen uit het Bestuursakkoord en het versterken van de uitvoeringskracht.

Provinciaal grondbeleid

Met de inzet van het Provinciaal grondbeleid beoogt de provincie (tijdig) gronden (en gebouwen) beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. Het bereiken van de maatschappelijke doelstelling staat hierbij voorop. Onze inzet is om tegen marktconforme prijzen deze doelen te bereiken. De wettelijke kaders en de mate van het bereiken van de doelstelling zijn hierin leidend. De provincie voert grondbeleid uit door publiekrechtelijk regulerend optreden en door zelf privaatrechtelijk te verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden of vastgoed. Waar nodig gebeurt dit ook anticiperend en via participaties zoals deelnemingen in externe ontwikkelmaatschappijen (zoals de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, Aviolanda en Pivot Park). De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Resultaten van het Ontwikkelbedrijf

Het programma Majeure Projecten & Ontwikkelbedrijf (MPO) draagt als realisatieprogramma met grond, gebouw- en gebiedsontwikkeling bij aan alle maatschappelijke opgaven van Brabant. In [het Meerjarenperspectief 1 juli 2025](#) verantwoordden wij aan Provinciale Staten de inzet van onze belangrijkste instrumenten: het investeringskrediet en de grondbanken. In bijlage 2 (Factsheets verkenningen en projecten) en bijlage 4 (factsheets grondbanken) hebben we op projectenniveau onze bijdrage in Brabant inzichtelijk gemaakt.

Daarnaast hebben we in 2025 een bijdrage geleverd aan het vergroten van de uitvoeringskracht van onze organisatie. Enerzijds hebben we het investeringskrediet verruimd. Parallel hieraan zullen we in 2026 het beheersstatuut actualiseren. Anderzijds hebben we een eerste aanzet gemaakt hoe we het instrument grond(banken) toekomstbestendig kunnen inrichten met specifieke aandacht voor meer grip op ruilgronden.

De samenwerking in de uitvoering en de optimalisatie daarvan blijft ook voor 2026 aandacht vragen. De casussen worden steeds complexer en de oplossingen bestaan vaak uit een mix van instrumenten. Hierbij hebben meerdere programma's een deel van de puzzel in handen. Met name de doorontwikkeling van proces en/of projectregie vraagt hierbij onze aandacht.

Op operationeel vlak hebben we het volgende bereikt:

1. Bij de erfgoedcomplexen is in 2025 ingezet op de doorontwikkeling van de Dongecentrale.
2. Voor de stedelijke transformaties zijn, naast vervolgstappen binnen lopende verkenningen, nieuwe verkenningen met de betrokken gemeenten gestart. Daarnaast hebben we met de gemeente Breda stappen gezet in de planontwikkeling en de participatie met de omgeving voor 't Zoet in Breda en hebben we een geldlening verstrekt ten behoeve van de gebiedstransformatie Waalwijk.
3. Verder kunnen we terugblikken op diverse succesvolle financieringen van onder andere de Fellowship Brisck, Overloon oorlogsmuseum, bezoekerscentrum militaire erevelden te Bergen op Zoom, Avirolanda Body Hangar te Woensdrecht en financiering van Hofstede aan de Dreef te Zundert..
4. Er zijn gronden aangekocht en verkenningen uitgevoerd voor (toekomstige) grondposities voor infrastructurele projecten, busremises, de strategische grondbank, Natuur inclusieve landbouw, Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000-gebieden, grondruilfonds de Peelvenen en de graasdierhouderijregeling.

Daarnaast zijn de resterende overeenkomsten afgerond met agrariërs inzake de piekbelastersregeling.

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Financieel gezien ziet het boekwaardeverloop van de portefeuille over de ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf er als volgt uit.

Boekwaardeverloop Ontwikkelbedrijf

Instrument	Boekwaarde per 1-1-2025	Boekwaarde per 31-12-2025	Mutatie
Deelnemingen	9.008.160	9.008.160	0
Grond	70.107.958	71.346.741	1.238.783
Leningen/garantstellingen	89.048.535	103.839.585	14.791.050
Totaal	168.164.653	184.194.486	16.029.833

Grond

De mutaties binnen grond hebben met name te maken met de aankoop van gronden ten behoeve van grondbank De Peelvenen voor € 1,5 miljoen.

Binnen de categorie gronden en opstallen is in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie BIE (Bouwgrond In Exploitatie) zijn.

Project	Boekwaarde	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde	Voorziening	nog te	Nog te realiseren	Resultaat	Resultaat
---------	------------	---------------	--------------	------------	-------------	--------	-------------------	-----------	-----------

	1-12-2025			31-12-2025		mak en kosten	en opbrengsten	nominiaal	contant waarde
Ruimte voor Ruimte:									
Aarle Rixtel, Opstal 6	49.063	30.677	57.303	22.437			22.437		
Esch, De Ruiting 2	464.848			464.848			464.848		
Cultuurhistorisch Erfgoed:									
Geertruidenberg, Dongecentrale	2.246.610	370.408	127.662	2.489.356		429.592	2.918.948		
Bedrijventerreinen									
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk	1.644.365	153.226	836.138	961.453		70.417	1.031.870		
Landgoedontwikkeling									
Strijbeek, Markhoeve	1.675.847	114.018	209.108	1.580.757			1.580.757		
Totaal	6.080.733	668.329	1.230.211	5.518.851	0	500.009	6.018.860	0	0

Leningen

Er is voor € 23,9 miljoen aan nieuwe geldleningen verstrekt. Daarnaast is aan aflossing € 9,1 miljoen en aan rente € 2,4 miljoen ontvangen. De rente, is conform besluit, voor € 0,97 miljoen vrijgefallen naar algemene middelen, € 0,54 miljoen gestort in de algemene risicoreserve ten behoeve van de risicoafdekking van de geldleningen aan het Pivotpark en € 0,97 miljoen in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf.

In onderstaande tabel is de lening portefeuille van het Ontwikkelbedrijf nader gespecificeerd.

Thema	Project	1-1-2025	verstrekking	aflossing	rente	31-12-2025
Cultuurhistorie	Oosterhout, Catharinadal	2.740.841			27.333	2.740.841
	Catharinadal	8.300.000			141.100	8.300.000
	Oisterwijk, KVL	1.196.772		26.670	29.919	1.170.102
	Oisterwijk, EKWC	4.502.282			40.521	4.502.282
	Brabant, herfinanciering Monumentenfonds	5.607.224		3.331.477	77.313	2.275.746
	Breda, Brouwhuis	884.792		68.500	22.888	816.292
	Kasteel Gemert	4.500.000			395.100	4.500.000
	Bergen op Zoom, bezoekerscentrum militaire erevelden	0	925.488		488	925.488
	Gemert, Kasteel Gemert	2.500.000	2.500.000	300.000	56.278	4.700.000
	Nuenen, Vincentre van Gogh	2.442.832		25.494	45.162	2.417.338
Economisch Vestigingsklimaat	Breda, Nieuwstraat	3.200.000		3.200.000	55.467	0
	Oss, Slow Care St. Elzeneindhuis	1.554.521		106.129	34.381	1.448.393
	Tilburg, Kempentoren Spoorpark	255.500		18.250	2.555	237.250
	Eindhoeven, De kazerne Klein Paradijs	1.065.000	375.000	60.000	27.542	1.380.000
Ondermijning	Geertruidenberg, jachthaven Hermenzeil	1.500.000				1.500.000

Energie	Breda, Klaverspoor project windpark A16	8.732.648		585.070	191.571	8.147.578
Wonen	Eindhoven, Rezone buurtschap 't Veld	602.774	30.000	41.850	15.175	590.924
	Zundert, Hofstede aan de Dreef	0	1.194.756		18.419	1.194.756
	Vlijmen, Butterfly effect	300.000	120.000		7.633	420.000
Kennis economie	's-Hertogenbosch, Spark Campus Lab XXL	1.225.000				1.225.000
	Oss, Pivot Park, hypothecaire lening	10.000.000	0		200.000	10.000.000
	Oss, Pivot Park, renteloze lening	2.500.000				2.500.000
	Oss, Pivot Park, gebouw Panther	9.411.186		1.049.436	304.102	8.361.750
Bedrijventerreinen	Woensdrecht, Aviolanda, gebouw P3	352.927			15.882	352.927
	Woensdrecht, Aviolanda, Hal 3	120.000			5.400	120.000
	Woensdrecht, Aviolanda	1.100.000			21.450	1.100.000
	Woensdrecht, Aviolanda Body Hangar	10.671.868	393.358	298.154	599.961	10.767.072
	Woensdrecht, Aviolanda gebouw Pionier	604.616	31.630		31.630	636.246
	Woensdecht, Aviolanda gebouw 52 en 53	0	1.515.848		22.605	1.515.848

	Woensdrecht Fellowship Brisck	0	5.616.000		51.604	5.616.000
	Nuenen, herpr.bedrijventerre in stedelijk gebied Eindhoven	2.093.000				2.093.000
Stedelijke transformatie	Waalwijk, gebiedstranformati e binnenstad	0	11.200.00 0			11.200.000
Glastuinbouw	Deurne, cessie vordering CV Glastuinbouw N. Prinsenland	1.084.752				1.084.752
Totaal		89.048.53 5	23.902.08 0	9.111.03 0	2.441.47 7	103.839.58 5

Investeringskrediet en risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Investeringskrediet

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2025 € 102 miljoen. Deze is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 31 december 2025. Bij de bepaling van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen.

De inzet van het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf om provinciale doelen uit het bestuursakkoord mogelijk te maken is evident een succes. De omvang van het krediet inclusief de risicoreserveringen voor nieuwe projecten.

Reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

<i>Risicoreserve Ontwikkelbedrijf</i>					
Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2025	Mutatie 2025	Saldo 31-12-2025
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	deelneming: kapitaalbrenging	9.008.160	0	9.008.160
		geldlening		0	704.000

	Glastuinbouw	projecten	6.455.732	701.468	7.157.200
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	962.000	0	962.000
		geldleningen	5.961.949	400.000	6.361.949
		projecten	110.000	0	110.000
	Werklocaties	geldlening	2.500.000	0	2.500.000
		projecten	353.451	81.336	434.786
	Stedelijke transformatie	projecten	840.000	0	840.000
	Ondermijning	projecten	1.500.000	-155.778	1.344.222
	Cultuur	projecten	0	0	0
		geldleningen	684.701	432.633	1.117.334
	Economisch Vestigingsklimaat	geldlening	0	0	0
	Energie	geldlening	794.388	-794.388	0
	Wonen	geldlening	200.420	0	200.420
	Landgoedontwikkeling	projecten	179.030	-66.110	112.920
	Grondbank de Peelvenen	projecten	800.000	0	800.000
	Subtotaal afgedekt		30.349.831	1.303.161	31.652.992
	Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking		16.103.482	6.332.932	22.436.414
	Totaal		46.453.313	7.636.093	54.089.406

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema	Saldo 01-01-2025	Mutatie 2025	Saldo 31-12-2025
		5		5

02 Ruimte	Glastuinbouw	projecten	17.636.766	-6.836.766	10.800.000
	Ondermijning	geldlening	1.350.000	-240.000	1.110.000
	Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841	0	2.740.841
	Economisch vestigingsklimaat	geldlening	1.225.000	280.830	1.505.830
Wonen	Stedelijke transformatie	projecten	9.067.500	0	9.067.500
Totaal			32.020.107	-6.795.936	25.224.171

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf					
Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2025	Mutatie 2025	Saldo 31-12-2025
02 Ruimte	Diverse	projecten	436.089	68.547	504.636
Totaal			436.089	68.547	504.636

Reserve werkbudget Ontwikkelbedrijf					
Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2025	Mutatie 2025	Saldo 31-12-2025
02 Ruimte	Stedelijke transformatie	project risico's	154.973	0	154.973
	Verkenningen	projecten	3.494.848	-180.042	3.314.807
Totaal			3.649.822	-180.042	3.469.780

De risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2025 bedraagt het totale saldo hiervan € 79,3 miljoen. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 31,7 miljoen en een voorziening van € 25,2 miljoen. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 22,4 miljoen, ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve Werkbudget, waaruit plankosten en bovenmatige risico's voor stedelijke transformatieprojecten en verkenningen worden afgedekt die niet via een (grond-) exploitatie kunnen worden terugverdiend. In 2025 zijn de kosten voor verkenningen van o.a. de projecten, zoals o.a. Breda CSM terrein en Roosendaal, samenwerkingsagenda en ter is per saldo € 0,18 miljoen, ten laste van deze reserve gebracht. Het saldo van deze reserve bedraagt ultimo 2025 € 3,5 miljoen. Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor dit in de jaarrekening geen budgettaire effecten heeft. In 2025 is het exploitatieresultaat € 0,07 miljoen positief. Dit positieve resultaat is gestort in deze reserve.

Weerstandsvermogen

In deze berekeningssystematiek wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandsvermogen: de weerstandsratio.

In deze berekening houden we vast aan de concern breed gedragen systematiek van het werken met een weerstandsratio binnen een bandbreedte van 0,75 en 1,25. We gaan alleen niet enkel de risicoreserveringen, maar ook de voorzieningen, inclusief een deel van de vrije ruimte van de risicoreserve, opnemen in de bepaling van de weerstandsratio van het Ontwikkelbedrijf.

In de berekening van de weerstandsratio nemen we daarom het volgende mee:

- Risicoreserveringen van de projecten binnen de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf;
- Voorzieningen van de projecten;
- De vrije ruimte van de risicoreserve;
- Een deel van de vrije ruimte van het investeringskrediet, ter hoogte van 20% van het resterend investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf. Het percentage van 20% betreft een verwachting van de omvang van de, voornamelijk nacalculatorische risico's, die af te dekken zijn door het Ontwikkelbedrijf.

De weerstandsratio wordt dan met de volgende formule bepaald:

$$\frac{\text{risicoreserveringen projecten} +/+ \text{voorzieningen} +/+ \text{vrije ruimte risicoreserve}}{\text{risicoreserveringen projecten} +/+ \text{voorzieningen} +/+ 20\% \text{ van het vrije investeringskrediet}}$$

Het benodigde weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en

verwachtingen per 31 december 2025. Op basis van deze berekeningssystematiek komt de ratio uit op 1,03 % (per 31-12-2025) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

Grondbanken en stimuleringsregelingen

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoeren van de stimuleringsmaatregelen woningbouw die in 2009 zijn vastgesteld. Op de resterende nog lopende maatregel Startersleningen is in 2025 € 0,35 miljoen afgelost. Ultimo 2025 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 2,9 miljoen.

Natuurnetwerk Brabant (NNN)

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in beleidskader natuur 2023 wordt t/m 2030 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en tot en met 2035 in totaal circa 1.325 ha Ecologische Verbindingszones gerealiseerd. Hiertoe zijn in 2025 212 ha NNN (ruil-)gronden gekocht en 224 ha verkocht. Dat betrof de Westelijke Langstraat, De Peelvenen, Kempenland-West, Grootte Heide-Leenderbos door de provincie, daarbuiten door het Groen Ontwikkelingsfonds Brabant (GOB), in samenspraak met de Manifestpartners en overige partijen. Ultimo 2025 omvat de voorraad van NNB gronden een boekwaarde voor gronden en opstallen van € 89,6 miljoen.

Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie).

In 2025 is voor deze regeling er 28 ha grond gekocht. Ultimo 2025 is de boekwaarde van de gronden binnen deze grondbank € 14,6 miljoen.

Grondbank de Kempen en de Pielis

De doelstelling van grondbank de Kempen is het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten staan hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie heeft dit in 2020 dit ondersteund door via een revolverend investeringskrediet van maximaal € 13,9 miljoen gronden en opstallen te kopen en te verkopen. Ultimo 2025 is de boekwaarde van deze grondbank € 2,4 miljoen en de risicoreserve bedraagt € 0,8 miljoen. De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Ultimo 2025 is de boekwaarde van de gronden € 1 miljoen en een reserve van € 0,39 miljoen.

Grondbank Graasdierhouderijen

De provincie Noord-Brabant ondersteunt landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke prijs terug pachten. Voorwaarde is dat ze de grond alleen als grasland gebruiken. De (erf)pachtperiode is 26 jaar. Aanleiding is de noodzaak de kwaliteit van water en natuur te verbeteren in en rondom Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen. Dat vraagt om extensieve landbouw. Met extra geld wil de provincie er samen met partners voor zorgen dat steeds meer agrarisch ondernemers produceren in harmonie met milieu, natuur en landschap.

In 2025 is voor deze grondbank 15 ha grond gekocht met een boekwaarde ultimo 2025 van € 1,9 miljoen.

Grondbank De Peelvenen

Met het grondruilfonds Peelvenen zet de provincie Noord-Brabant een concrete stap naar een vitaal en toekomstbestendig landelijk gebied. Het is een instrument om in het gebied de opgaven voor klimaat, water en natuur gepaard te laten gaan met de transitie van de landbouw. Gedeputeerde Staten hebben besloten om het grondruilfonds als pilot in gebruik te nemen in het gebied Peelvenen.

Met het grondruilfonds kan grond gekocht of geruild worden van agrariërs die willen stoppen of verplaatsen. Deze kan vervolgens, vaak via kavelruil, aangeboden worden aan anderen die invulling willen geven aan de ambities in het gebied. Denk aan agrariërs die willen extensiveren of natuur inclusief willen worden. Maar ook aan agrariërs die hun huidige bedrijfsvoering willen voortzetten op kavels verder van een natuurgebied

In 2025 is voor deze grondbank 14 ha grond gekocht met een boekwaarde ultimo 2025 van € 2,0 miljoen.

- **Strategische grondbank**

PS hebben in 2022 een besluit (PS15/22A) om uit de immunisatieportefeuille een investering te doen van € 42,5 miljoen in een strategische provinciale grondbank. In deze grondbank wordt een grondvoorraad opgebouwd die ten dienste staat van alle provinciale opgaven en die zowel maatschappelijk als financieel rendement zal genereren.

Het Ontwikkelbedrijf heeft in 2025 verkennende activiteiten uitgevoerd en deze hebben geleid tot aankooptransacties van totaal 9 ha voor een bedrag van € 0,9 miljoen. Ultimo 2025 is de boekwaarde van deze grondbank € 1,9 miljoen.

- **Opkoopregeling piekbelasters**

We hebben van de 8 gesloten overeenkomsten in 2022 6 in 2024 1 afgerond en de laatste is in 2025 afgerond, waardoor de stikstofdruk op de natura 2000 gebieden wordt verlaagd.

Infrastructuur

In onder andere het meerjaren-investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling zijn in 2025 18 ha gekocht en 14 ha verkocht. De verkoop heeft met name betrekking op gronden die voor bestaande wegvakken en betroffen reststroken en gronden die niet voor andere doelen konden worden ingezet.

- **Beheer van de grondportefeuille**

In 2025 is circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreft gronden die in beheer zijn in het kader van Infraprojecten, Grondbank de Kempen en Pielis, NNN (het GOB), Natura 2000, natuurinclusieve landbouw en het Ontwikkelbedrijf. Daarnaast zijn 47 opstallen beheerd.

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de jaarstukken:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR).
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant).
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen).
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen.
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed.

